

SOSYAL DEĞİŞME

TANIM

- Toplumsal yapının bazı unsurlarının ya da tümünün zaman sürecinde bir durumdan bir başka duruma geçişine **toplumsal değişme** denir.
- Toplumun yapısal, kültürel, kurumsal ve davranışsal farklılaşmasıdır.

- Nedeni insanlığın bilgi ve deneyim birikiminin artması olabildiği gibi, savaşlar veya doğal felaketlerden sonra yaşanan bir yıkım da olabilir.
- Her toplumsal değişme, belirli bir zaman diliminde somut, fiziksel ve kültürel bir çerçevede birtakım insanlar arasında gerçekleşir.

- Değişme bir süreçtir. Değişmenin yönü ilerleme olduğu gibi gerileme de olabilir.
- Değişme bir durumdan daha iyi bir duruma geçiş biçiminde ise "**ilerleme**", birden fazla yönde olursa "**gelişme**" olarak değerlendirilir.

Toplumsal Değişmenin Özellikleri

- Toplumsal değişme tüm toplumların zorunlu olarak yaşadıkları kaçınılmaz bir süreçtir.
- Toplumların değişmesinin yönü ileri doğru da olabilir geriye doğru da.
- Toplumsal değişmeler topluma rahatlık, mutluluk, istikrar getirebildiği gibi kargaşaya da getirebilir.

- Toplumsal değişmenin yönü ve hızı toplumlara göre ve aynı toplumda zamana göre değişir.
- Değişime hazır olmayan toplumlar değişime zorlanırsa sorunlar yaşar.
- Toplumsal yapının her hangi bir unsurunda yapılan değişme diğer unsurlarını da etkiler.

Toplumsal Değişmeyi Etkileyen Etmenler

1. Bilimsel buluşlar, teknolojik gelişmeler

Bilim alanında elde edilen bulgular teknolojik araç ve gereçleri etkileyerek değiştirir. Gelişen teknoloji onun kullanımı ile ilgili kural ve değerler doğurur. Örneğin, bilimsel buluşların yansması sonucu yapılan otomobiller trafik kurallarını doğurmuş, toplumlar otomobillerle ilgili yeni düzenlemeler yapmak zorunda kalmıştır.

- Makineleşme, iletişim araçlarındaki gelişmeler, ulaşım olanaklarının artması, gibi faktörler insan ve toplum yaşamını büyük ölçüde değiştirebilir. Teknolojinin en önemli görevi insanın doğayı denetlemesine yardımcı olmaktır. Bu amaçla insan yaşamını kolaylaştırıcı araçlar sağlarken bu araçların kullanımı, kendisine özgü biçim ve kuralları beraberinde getirir. Örneğin: Sanayi Devrimi, matbaanın icadı...

2. Ekonomik gelişmeler

Üretim araçlarının gelişmesi üretici güçlerin konumunu ve üretim ilişkilerini değiştirir.

* Örneğin, sanayi devrimi sonucu gelişen üretim araçları işçi sınıfı ve burjuvazinin, kapitalist ekonomi sisteminin doğmasına neden olmuştur. Yeni üretim ilişkileri toplumları hukuk sistemlerinden devlet yapılarına, din anlayışlarından aile yapılarına uzanan bir dizi değişime zorlamıştır.

3. Coğrafya - doğal çevre koşulları

Yüzey şekilleri, iklim koşulları gibi coğrafi çevre etmenlerindeki değişmeler toplumsal değişmeye yol açar.

* Köyden kente göç gibi değişmeler, deprem, kuraklık, sel, erozyon gibi coğrafi çevrede yaşanan olumsuzluklarla ilgilidir.

4. İdeoloji

İdeolojiler toplumların inanç ve düşüncelerinin bileşkesi olarak dünyaya bakış açılarıdır. Yeni ideolojilerin doğması da toplumsal değişmeye yol açar.

**Örneğin, Rönesans'la birlikte bireyi temel alan hümanizm → insan hakları, özgürlükler, demokrasi gibi toplumların yaşamında yeni düşüncelerin yaygınlaşmasına yol açmıştır.

5. Nüfus (Demografi) :

Toplumun nüfus yapısındaki değişmeler toplumsal değişime neden olur.

** Örneğin, toplumda kadın erkek nüfus dengesinin değişmesi evlilik biçimlerinde değişmelere, kır ağırlıklı nüfustan kent ağırlıklı nüfusa geçiş demokrasi anlayışının yaygınlaşmasında etkili olmuştur.

● Nüfusun çokluğu, azlığı, yapısının nitelikleri (yaş, cinsiyet, eğitim), iç ve dış göçler, kentleşme gibi faktörler toplumsal değişmeyi etkiler.

Örneğin: Türkiye'nin doğusundaki şehirlerden batısındaki şehirlere doğru olan göçler sonucunda, batıdaki şehirlerde ucuz işgücünün artması ve buradaki ticaretin gelişmesi, doğudaki şehirlerde işgücü yetersizliği nedeniyle ekonomik durgunluğun başlaması.

Toplumsal Değişme ile İlgili Temel Kavramlar

Evrım : Toplumların doğal gelişme sürecinde ve iç dinamikleriyle uzun bir zaman diliminde yaşadıkları kendiliğinden ve ileri doğru değişimlerdir.

İlerleme : Toplumsal yapının bir unsurunda yaşanan ileriye doğru değişmelerdir.

Gelişme : Toplumsal yapının bir çok unsurunda ya da tümünde birbiriyle bağlantılı olarak yaşanan ileri doğru değişmelerdir.

Modernleşme : Gelişmemiş ya da az gelişmiş toplumların gelişmiş toplumları yakalamak için verdiği uğraşın sonucu yaşanan değişimlerdir.

İnkılap: Toplumsal yapının kimi unsurlarında gerçekleştirilen yenileşmelerdir.

Devrim: Toplumda yöneticilerin değişmeye direnmesi sonucu halk ayaklanması ile gerçekleşen ve yönetim biçiminin değişmesi ile sonuçlanan değişimlerdir.

İsyan (Ayaklanma): Başarıya ulaşmayan devrim girişimleridir.

Toplumsal Değişme Tipleri

Serbest Toplumsal Değişme : Kültürel etkileşim sonucu, planlanmayan ve toplumun farkına varmadan yaşadığı değişmelerdir.

Müdahale Yoluyla Toplumsal Değişme :

Değişimin amacının ve yönünün bilinçli olarak planlanarak gerçekleştirilmesi.

İki biçimde gerçekleşir.

1. ***Demokratik Değişme*** : Değişme, halkın istek ve gereksinimlerine göre ikna yoluyla gerçekleşir.
2. ***Baskı Yoluyla Değişme*** : Değişim, direnenlere karşı zor kullanılarak, yukarıdan aşağıya gerçekleşir.

Toplumsal Bütünleşme Yoluyla Değişme

Toplumda yer alan kurum, grup ve sınıflar arasında uyum bulunması ve toplumda düzeni sağlayan norm ve değerleri toplumun benimsemesi.

Toplumsal bütünleşme yaşayan toplumlarda sağlıklı toplumsal gelişme yaşanır.

Toplumsal Çözülme Yoluyla Değişme :

Toplumda düzeni sağlayan norm ve değerlerin denetim gücünü yitirmesi.

Bu tür toplumlarda hukuk, ahlak, din gibi normlar kişi ve gruplar üzerinde etkisini yitirir, bir anlamda toplumda doğa yasaları egemen olur. (Durkheim toplumsal çözülme kavramını anomie kavramıyla ifade eder. Toplumlar devrim öncesi durumlarda genelde anomie yaşarlar.)

Toplumsal Gelişmeyi Kolaylaştıran Faktörler

- Toplumun düşünce ve inançlarıyla çatışmayan, onlarla uyumlu yeni öğeler toplumda hızlı benimsenir.
- Ekonomik yönden kalkınmış, yapısal sorunlarını çözümlemiş toplumlarda değişme daha çabuk olur.
- Başka toplumlarla kurulacak sıkı ve sürekli ilişkiler topluma farklı düşüncelerin girmesini sağlayacağı için değişimi hızlandırır.

- Bir toplumda çocuklar gençlere, gençler de yaşlılara oranla değişmeyi daha çabuk benimserler.
- Savaş, işgal gibi dış etmenlerin yoğun olması değişmeyi kolaylaştırır.

Toplumsal Değişme Modelleri

a. Büyük Boy Kuramlar: Çok uzun tarih dönemlerini inceleyerek toplumsal değişimi açıklamaya çalışırlar. Örneğin: Ortaçağ, İlkçağ gibi çağların ya da uygarlıkların incelenmesini kapsayan araştırmalar.

b. Orta Boy Kuramlar: Yaklaşık olarak 30 – 50 yıllık bir tarih dönemini ele alarak toplumsal değişimi açıklamaya çalışırlar. Örneğin: Türkiye’de planlı ekonominin 30 yılı, Cumhuriyetin son 50 yılı gibi araştırmalar.

c. Küçük Boy Kuramlar: Çok kısa vadede meydana gelmiş toplumsal değişimleri incelerler. Örneğin: Türkiye’ye renkli televizyonun girişı, 8 yıllık zorunlu eğitime geçiş gibi araştırmalar.

Kaynakça

Ata, B. (2008). Bilim ve teknolojinin sosyal değişime etkisi. B. Ata, (Ed.), Bilim, teknoloji ve sosyal değişme içinde (1-11). Ankara: Pegem A Akademi.

Kongar, E. (1985). Toplumsal değişme kuramları ve türkiye gerçeği. 4. basım. İstanbul: Remzi Kitabevi.

McCellan III, J. E. ve Dorn, H. (2006). Dünya tarihinde bilim ve teknoloji. (H. Yalçın, Çev.). Ankara: Arkadaş Yayınevi. (Orijinal çalışma basım tarihi 1999.)

Tezcan, M. (1994). Toplumsal değişme ve eğitim. Ankara: A.Ü.E.B.F.Yayınları